

genija

KERŠNIK

LUTRSKI
LJUDJE

 e-knjiga.si

Genija d.o.o.
1000 Ljubljana, Litijska cesta 12/a
Telefon: 051 415 616
Splet: www.genija.com
E-pošta: info@genija.com

Janko Kersnik
Lutrski ljudje

Za založbo: Blanka Jarni
Računalniška postavitev: Dubravko Gecan

©Genija, d.o.o.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

KERSNIK, Janko, 1852-1897
Lutrski ljudje [Elektronski vir] / Janko Kersnik. - El. knjiga. -
Ljubljana : Genija, 2012

Način dostopa (URL): www.e-knjiga.si

ISBN 978-961-280-069-7 (ePub)
ISBN 978-961-280-070-3 (mobi)
261496832

Janko Kersnik

Lutrski ljudje

2012

Tudi za brezplačne knjige veljajo avtorske pravice.

Vsa besedila na portalu e-knjiga.si so objavljena z dovoljenjem avtorjev, oz. lastnikov avtorskih pravic.* Pridobljena dovoljenja veljajo izključno za objavo in distribucijo na portalu e-knjiga.si. Ni dovoljen prenos e-knjig, besedil ali slikovnega materiala na druge spletne naslove, reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba v kakršnemkoli obsegu ali postopku.

Za osebno uporabo naše e-knjige lahko uporabljate neomejeno. Namesto nepooblaščenega razmnoževanja datotek vas prosimo, da vsako novo kopijo prenesete ali delite neposredno s našega portala. Na ta način boste prispevali k nadaljnjemu razvoju spletne knjižnice e-knjiga.si.

---

*za besedila, ki so v javni lasti dovoljenja za objavo niso potrebna. Javna last je oznaka za vsak izdelek, za katerega nihče ne uveljavlja lastniških pravic. Še vedno veljajo pravice za grafično podobo in računalniško postavitev knjig objavljenih na portalu e-knjiga.si

Und mancher liest's und denkt dabei,
wo dieser jetzt, wo jener sei?
Doch kommt der Meister Schreiner,
so bleibt von allen keiner!

Pfizer

Na steni nad menoj visi majhna slika. Suhoparni opazovalec, ki pozna zgodovino slikarstva in umotvore raznih časov, dejal bode takoj, da je slika stara blizu petdeset let in da je umotvor novejše laške šole; rekel pa bode tudi, da mojstra ne pozna in da je v sliki nekaj posebnega, neopisljivega – ter ločil se bode morda težko od nje, ne spoznavši, kaj daje podobi tako čarobno moč.

Majhna, na prvi pogled nezatna slika kaže deklico, recimo, sedemnajstletno, v opravi, ki je bila navadna v boljših stanovih sredi prve polovice tega stoletja. Podoba njena je doprsna in sloni v visokem oknu; oko njeno hiti živo, s čarovitim svitom mimo opazovalca v daljavo. Barve so sicer zatemnele in ona »svetla tema«, katera znači dela slavnih, starih laških mojstrov, Correggija, bratov Carraccijev in drugih, slabo pristoji podobi, katera nehote zahteva svetlih, ognjenih barv. Tako bi človek sodil; – pa

morda ravno to daje sliki ono posebnost, katere ne morem opisati. Mnogokrat sem že zrl v njo in tudi sedaj, ko pišem te vrstice, sili mi oko vedno gor k njej; dozdeva se mi, da jo je dihnil poseben genij na mrtvo platno.

O deklici, katere obrazek je naslikan tu gori nad menoj, in o njem, ki ga je slikal, govori moja povest.

Kako je prišla podoba v mojo last, to ne more biti nikomur zanimivo in ni nikakor v dotiki z dogodki, katere bom pripovedoval; – pa ko sem jo dobil, prejel sem tudi nekaj starih listin in pisem in te mrtve priče nekdanje sreče in nesreče pripovedovale in razodele so mi, kar podajam tu bralcu.

Pravih imen ne bom imenoval, in ko bi jih tudi, malokdo bi se jih spominjal. Čemu pa še ta spomin!

Slika na moji steni je ostala; ona pa, katero tako čarobno predstavlja, in oni duhoviti mož, oni genij, ki jo je ustvaril, in vsi njihovi – oba, vsi so se pogubili, potopili v nemirnih valovih burnega sveta.

Gore spet gledam zaželjene,
veselje mi rosi okó;
oh, bo še kdo se spomnil mene?
Saj sem spremenil se močno.

Boris Miran

Na Gorenjskem blizu večje vasi stoji ob postranskem potu, kateri zavije kake pol ure pozneje na veliko cesto, na nizkem holmu prijazen gradič. Zidan ni redno, nego vidi se mu, kako sta stari oča in vnuk, praded in pravnuk, drug za drugim kot gospodarja prezidavala in rila po stenah in obokih; tu je eden nekoliko odstranil in podrl, tam zopet drugi nekaj pridejal in prislonil; še okna, obrnjena proti cesti, niso v ravni vrsti stavljeni. Zadnjim gospodarjem pa tudi ni bilo veliko mar, kako je zidan gradič, pustili so ga večinoma v miru, tu in tam so ga zdaj pa zdaj ometali ali pobelili, ako je čas razoral po zidu prenevarne ali previdne rane, in tudi opeka na strehi kaže v svojih raznih barvah delovanje takih površnih ranocelnikov.

Okrog gradiča nasajen je na treh straneh majhen vrtič, po katerem stare tepke in stari orehi pričajo, da je podoba tega posestva že dolgo, dolgo enaka.

Za gradom pa se vzdiguje svet in ob polagoma dvigajočem se hribu kaže se gost les; pa ta je mlad in le tu in tam svedoči kaka redka, velika hoja, da je bilo nekoč mnogo enakih njenih sester tukaj, katere pa je podrla sekira.

Tako je sedaj okrog gradiča in v blizu petdesetih letih se ni mnogo izpremenilo; vrt in grad sta bila tedaj skoro taka ko danes; samo visok in gost les ju je senčal na zadnji strani, in kadar je pihal močan jesenski veter, vršale so nad robom grajske zadnje-stranske strehe veličastne smreke v enakomernem otožnem glasu.

Bilo je zjutraj lepega poletnega dne, ko je ropotal po veliki cesarski cesti težki poštni voz; postiljon se je bil ravno vzdramil, ker se je bližal globokemu klancu; moral je z voza stopiti in kolesu podložiti coklo. Ko je došel na ravno, nastavil je svoj rog in trobil veselo v jasno jutro.

Voz je bil poln potnikov, kar je bilo tedaj navadno, ko še ni prepregala železna cesta naših krajev.

Ko priropoče voz do mesta, kjer se je ločil širok stranski kolovoz od velike ceste, potrka eden potnikov postiljonu na ramo.

Isti ustavi konje.

»A, vi pojedete tu gor proti Rodici,« reče izstopivšemu, kateri mu je pomolil nekaj grošev.

»Da!« pravi kratko oni in molče pozdravi k slovesu ostalo družbo v vozu ter krene peš na stranski kolovoz.

Bil je mlad, visokoraščen mož, lepega, malo zarjavelega obraza; gosti, kodrasti lasje kipeli so mu izpod širokega klobuka na rame in duhovite oči ozirale so se z nekakim radostnim izrazom po lepi okolici. Zakaj bi se tudi ne? Pred njim v daljavi dvigale so se visoke planine, v podnožju pa venčali so jih po nižjih goricah gosti lesovi. Sonce lesketalo se je v tisočerih rosnih kapljah po

visoki obpotni travi in hladna jutranja sapa prinašala je potniku zadnje glasove postiljonovega roga.

Urno je korakal po kolovozu in, ko dospe čez majhen griček, ugleda pod seboj veliko vas – Rodico jo je imenoval postiljon – in za njo kake četrte ure oddaljeni grad, o katerem smo govorili.

Videlo se je, da je bil potovalcu kraj znan, kajti poiskal je tu, kjer je cesta storila več ovinkov, kakor domač človek vsako stranjsko stezo, katera je krajšala pot, in ravno sedaj je bil zopet krenil na tako stezico, ko mu udari klopot konjskih kopit na uho. Obrnivši se, ugleda za seboj jezdeca v gosposki opravi, kateri je hitel mimo njega. Potniku dozdeval se je jezdec najbrž jako nenavadna prikazen v tem kraju in nehote je obstal ter pogledoval za jahačem.

A ta je takoj še bolj vzbudil pozornost gledalčevo.

Kakih sto korakov pred njim igral se je majhen deček ob cesti pred leseno kmetsko kočico in ta se jezdecu menda ni povoljno hitro ognil, kajti, izpustivši konja dečku v bližino, udari ga z bičem čez pleča, da je isti od bolesti na glas zaviknil.

»Kaj stojiš pri cesti, osel neumni? Drugič dobiš še eno,« vpije jezdec raz sedlo ter odhaja, dečku še enkrat z bičem zažugavši.

Na otrokov vik in krik prihiti kmetska žena iz kočice.

»Za Kriščevo voljo, kaj pa je?«

»Oni me je udaril,« toži fantič in kaže za jezdecem.

»Ta grdoba te je? Oh, ta ni zastoj ›lutrski‹. Pa nič ne jokaj, Tine; čemu pa tudi laziš po cesti, po prahu; v hiši bodi, slišiš; sem pojdi v hišo, če ne te bo še večkrat udaril ta škric lutrski.« Rekši, hoče kmetica otroka odvesti v vežo.

»Kdo pa je ta škric lutrski, kakor mu praviš, Neža?« oglasi se naš potnik, ki je bil z jezdnim obrazom gledal surovi čin jezdečev in sedaj stopil pred vežo.

Kmetica ga je osupnjeno pogledala; poznala ga ni, in kako more to biti, da ta tujec ve, da je bila ona krščena za Nežo.

Tujec se nasmehne.

»Kaj me gledaš tako, kakor bi se žive dni ne bila srečala ali kakor bi najini materi nikdar ne imeli enega in istega očeta?«

Zdaj se tudi kmetici lice razjasni, in prišlecuro roko podavši, vzklikne: »Oh, France, glej no, France, ti si! Pa kdo bi te spoznal precej; zrastel si in lase imaš tako dolge, glej, take, kakor Bog na križevem potu. Ostriži jih, ostriži; pol gorši boš, če jih ostrižeš.«

France, kakor ga je imenovala kmetica, je z dobrovoljnim smehom poslušal prijateljski svet svoje sestrične.

»Kaj pa mati moja, ali so zdravi?« povpraša.

»Zdravi, zdravi; sinoči sem šla čez laz, ko so ravno pšenico doželi; taka lepa pšenica, France! Pa stopi vendar v hišo, kaj boš tu stal.«

»Ne, zdaj ne! Domov grem, pa ostanem nekaj dni in bom prišel pogledat k vam. Janeza ni doma?«

»Ni ga; pri grajskih na Potoku kosi trdino. Nič kaj mi ni po volji, da hodi gor tem lutrskim delat, pa saj veš, kako težko se kaj zasluži.«

»Kakovi lutrski so to? Je li stari gospod umrl?«

»Ni umrl; prodal je vse, grad, živino in tlačane in šel na Dunaj – ka-li! Vse to so pa kupili neki ljudje z Nemškega, pa lutrski so.«

»In ta, ki je prej tvojega Tineta udaril, je li ta gospodar?«

»Oh, ta grdoba! Ta ni; ta je sin gospodarjev.«

Mali Tine, katerega je bil prihod tujčev tako osupnil, da je bil bolečine in solze pozabil, domislil se je v tem trenutku, da ga hrbet še peče in, ker se je pozornost govorečih obrnila nanj, jel se je zopet kremžiti.

Mati ga odvede v hišo in France odide, glavni del vaških poslopij na levi pustivši, proti gornjemu koncu vasi.

Šest let je bilo minilo, odkar je bil zadnjikrat v domači rojstni vasi, in če se je bil tudi izpremenil on, da ga sestrična ni spoznala, ni se izpremenil domači kraj. Samo grad Potok dobil je druge gospodarje. In ti so ga jeli zanimati.

France Kosan, naš znanec, bil je najmlajši sin ne posebno imovitega kmeta v Rodici. Oče mu je umrl, ko je bil France še otrok, in potem je mati sama gospodinjala in kmetovala s pomočjo dveh starejših hčera. Franceta pa je dal materin brat, duhovnik na Goriškem, v šole. Podpiral ga je, kolikor je mogel, in ko je opazil, da ima nečak njegov poseben talent za slikarstvo, poslal ga je v Benetke in v Rim. Mladi mož – imel je sedaj štiriindvajset let – izdelal je bil tam že nekaj lepih slik, katere so vzbudile pozornost večjih krogov, in vsi prerokovali so mu najslavnejšo prihodnost.

Kdo je bil tega bolj vesel nego stari stric duhovnik? Doma tega seveda niso umeli. Kaj jim je bil najslavnejši slikar več nego vaški umetnik, ki je znamenja po križpotih belil in potem rdeče mazal. Pa ker je bilo stricu duhovniku tako prav, bilo je tudi materi prav, zlasti ko je zvedela, da sin s svojimi podobami veliko zasluži.

Nekako čudno jo je pa vendar spreletelo, ko je stopil danes sin čez prag ter njej, ki je ravno polena v peči pripravljala, pomolil roko, srčno rekoč: »Dober dan, mati!«

Spoznala ga je takoj.

»France, ti si! Kaj tak si!« vzkliknila je, potem pa se ga oklenila z obema rokama in solze so jo polile.

In tudi sinu je gorško postalo pri srcu.

Ko je sedel nekoliko pozneje v hiši pri beli javorovi mizi in sta ga bili pozdravili že obe sestri, pripovedoval jim je o stricu, o Rimu in o vsem, o čemer je sodil, da jih zanima.

II

Mädchen mit dem rothen Mündchen,
mit den Aeuglein süß und klar,
du mein liebes, kleines Mädchen,
deiner denk ich immerdar.

Heine

Bilo je prejšnje leto konec junija, ko se je naš slikar sprehaljal nekega lepega popoldneva po senčnatih vrtovih krasnih vil, katere se vrste na široko okrog Rima od mestnih vrat »Porta del popolo« do mostu »Ponte molle«.

Delal je bil že mnogo časa neutrudljivo ter pripravljaj večjo sliko, s katero je mislil stopiti v prvič pred širše kroge. Slika je bila skoro dovršena; duševno in telesno utrujen iskal je danes slikar v krasni, cvetoči prirodi novih moči.

Zašel je na sprehodu v goste, umetno nasajene loge, kateri se vrste za vilami, in dospel daleč od mesta na majhen grič, od koder je oko neslo pogled do daljnih, modro bleščečih se sabinskih gora. Dolgo je stal pred košato pinijo in misli hitele so mu daleč, daleč preko planin.

Koraki po majhni stezi iz doline navzgor vzbudili so njegovo pozornost in kako se začudi, ko ugleda deklico, spehano in razburjeno, hitečo po stezi proti njemu.

Tudi ona je osupnila, ugledavši tujca, slonečega ob pini.

Pa le prvi trenutek.

Oseba mladega moža ni bila, da bi se je ustrašil človek, in če je tudi mlado dekle.

Obstala je nekaj korakov pred njim, ki jo je vljudno pozdravil, ter ga ogovorila:

»Gospod, zgrešila sem pravi pot v gozdu; povejte mi, prosim, kod pridem najhitreje do vile Borghese?«

Slikarja je nenavadno srečanje prijetno iznenadilo. Deklica imela je komaj šestnajst let, in čeravno je bila drobnega, skoro otroškega života, kazalo je njeno vedenje vendar nekakovo samosvestno sigurnost. Govorila je v čisti laščini, a slikar, zaradi mnogoletnega bivanja na Laškem in občevanja z mnogimi tujci dobro znajoč glasove laškega jezika, sodil je takoj, da je tujka.

»Dovolite, da vam sam pokažem pot; prosim, idiva tu dol!« dejal ji je in stopil na njeno stran.

Šla sta nekoliko korakov molče drug poleg drugega; ona neka-ko v zadregi, hoče li pričeti razgovor ali ne, on vesel te izpremembe na sprehodu. – Opazoval je od strani lepi, sedaj malo spehani obrazek dekličin in potem, zopet naglo pogledavši elegantno njeno opravo, sodil je, da vsaj kaka markiza ali kontesa tiči v njej.

Naposled vendar ona, čuteča, da ne gre tako dolgo molče stopati eden tik drugega, povpraša:

»Je li še daleč do vile?«

»Skoro pol ure, gospodična! Kako ste zašli tako daleč?«

»Sprehajala sem se popoldne po parku in potem šla v gozd. Našla sem krasno, staro magnolijo in to sem risala in potem, ko se

naveličam in se ozrem okoli, nisem znala več pota. Gozd je tako gost!«

»A, vi rišete?«

»Da, za kratek čas!« dejala je ona otročje.

»Oprostite moje vsiljevanje,« meni on; ker naivno, odkritosrčno pripovedovanje storilo ga je pogumnega, »in dovolite mi, da vidim vašo lepo magnolijo!«

En trenutek šinila je nekova svojeglavna poteza deklici čez ustni; a le za trenutek.

»Morda vi tudi rišete ali slikate?« reče ter ponudi radovednemu slikarju svojo risalno knjižico, katero je nosila v roki.

»Tudi, pa ne za kratek čas!« pravi on smeje.

Deklica se ozre vanj; dozdevalo se ji je, da se tujec norčuje.

A ta je pregledoval knjižico.

»Drevo je lepo risano, gospodična, pa glejte, tu doli ta veja ne pristoji vsej podobi; če je morda tudi v prirodi taka, tukaj vendar kazi podobo.«

Obstala sta za trenutek.

»Dovolite,« reče slikar ter zbríše ono vejo in v kratkih potezah da risani magnoliji drugo podobo.

»Glejte, ali ne čutite, da je tako pravilneje?«

Deklica pogleda risanje in potem slikarja, ki je z resnim obrazom stal pred njo.

»Da, res je,« reče, a potem ji šine misel v glavo: kaj ima ta človek moje risanje popravljati, in majhna rdečica jo oblije. Skoro je bila razžaljena.

Slikar zapre knjigo; opazil je vtis na dekličinem licu in povpraša:

»Ali sem vas razžalil?«

»Ne!« meni ona, in ko takoj potem obrne oko v mladega moža, tudi ni bilo več sledu o prejšnji misli.

»Idiva dalje, gospodična, že sva blizu vaše vile!«

»Ali že!« reče ona; skoro bi bila pristavila: »Škoda!«

Molče sta stopala dalje; na ovinku se je pokazalo ozidje lepe vile.

Slikar je med potom že večkrat pobijal misel, da pozve, kdo je njegova spremljevalka; prišla mu je nehote ta misel, a zavrnil jo je sam; zanimalo ga je bolj, pustiti v svoji domišljiji večji krog kombinacijam; srečanje je bilo nenavadno, prijetno in je imelo nekaj romantične barve, četudi malo; čemu torej še to odbijati. »Naj mislim, da je vsaj princesinja, katero spremljam,« dejal je Kosan sam pri sebi. Čudil se je skoro, da je tako domač z njo.

»Tukaj je vila Borghese,« reče on, ko sta bila dospela malone do vhoda v park.

Tiho in mirno je bilo okoli; granati in girandole cvele so po vrtni meji in tihoto je dramil le časi lahki večerni piš, ki je zazibal košate pinijske onkraj pota.

Deklica ni odgovorila.

Obstala sta pri železnih vrtnih vratih in ona mu poda roko ter reče z mehkim, prijaznim glasom:

»Hvala vam, gospod!«

Hotela je še nekaj pristaviti, a ko je dvignila oči in so se srečale s slikarjevimi, obmolknila je in zardela.

Slikar je v prvi polni videl njene oči. Pregrelo ga je nekaj, sam si ni bil v svesti, kaj. Držal je njeno ročico in hotel se posloviti z daljšim stavkom, a dejal je le: »Zbogom!« In potem – ali je bilo to posledica misli: saj je več ne vidim in ne pozna se tudi ne; ali pa je hotel mladi mož res nekoliko več poezije za današnje srečanje

ali morda celo sam ni vedel, zakaj in kako se je zgodilo: – objel je drobno stvarco z levico in ustna njuna so se srečala en trenutek.

Rdeča kot roža izvila se mu je deklica, in ne več ozrši se, stekla po peščeni poti proti vili.

Kosan je stal prvi trenutek kakor v sanjah za gosto mejo.

Vzdrami ga ženski glas, ki je prihajal iz veže, do katere je dospela deklica.

»Kje si bila tako dolgo, Olga?«

Bili so domači, slovenski glasi, kateri so udarili poslušalcu na uho. Dvignilo ga je kvišku, kakor bi hotel mejo preskočiti, in v prvem hipu bi bil kmalu na glas zakričal: »Čakajte, gospodična, jaz tudi govorim slovenski!«

A storil tega vendar ni; ob čelo se je udaril ter dejal: »Glej ga, bedaka; kaj se nisem mogel predstaviti!«

Tako so ga bile te slovenske besede osupnile – saj skoro pet let ni nobene slišal – da še dekličinega odgovora ni bil čul. Vtem pa sta odšli obe v hišo.

Uveril se je, da je zdaj prepozno iskati novega znanstva, in vrnil se je proti mestu.

Sklenil je med potom, da vsekako pozve, kdo in od kod so ti ljudje, ki slovenski govore v vili Borghese. Da je njegova znanka princesinja, tega si ni več domišljeval, a koliko ljubša in zanimivejša mu je bila zdaj!

Nekaj dni je imel Kosan toliko opravila, da ni mogel izvršiti svojega namena ter povprašati in pozvedeti po svojih rojaki, in ko je teden pozneje pozno popoldne – kajti ves dan je lazil po gozdih in parkih okoli vile Borghese, da bi našel svojo znanko – ko je pozno popoldne stopil z malo tesnim srcem v vilo in dobil hišnika samega, razodel mu je ta vljudno, a ne tako obširno, kakor si je želel slikar – da so stanovali tukaj nekaj dni Nemci,

»Tedeschi« dejal je mož, a da so že odpotovali proti domu. Imena pa je bil Lah že pozabil.

Nejevoljen vrnil se je Kosan. Mnogokrat obšel ga je spomin onega sprehoda in tudi pozneje, ko je lepi uspeh prve njegove slike na razstavi prinesel mu mnogo, mnogo lepih dni – onega lepega popoldneva pri vili Borghese ni mogel pozabiti.

Spolnile so se vroče želje,
spet zrejo srečne te oči;
pa kaj ni čisto mi veselje,
kaj bridka kaplja ga greni?

Boris Miran

Tri dni prebil je mladi slikar doma, obiskal vtem vso bližnjo rodbino, pozvedel vse novosti, bodisi zanimive mu ali ne, in po opoldanskem obedu četrtega dne stal je v vežnih vratih rojstvene hiše ter pogledoval na desno in levo in gor v jasno poletno nebo: vedel ni, kaj bi pričel. Domači so odhajali na polje in kaj bi tudi z njimi? Govoril je bil z materjo in sestrama skoro že o vsem svojem in njihovem življenju – novega ni nihče več vedel; o dobri letini, o sosedovi telici in o najnovejši zaroki nekdanje farovške kuharice Marijane, z mežnarjevim Jurijem govoriti pa se mu ni ljubilo. Znanca ni imel blizu nobenega, s katerim bi se bil lahko pomenil tako, kakor si je želel in kakor se je bil v zadnjih letih svojega skoro nemirnega življenja navadil.

Tam gori v zakotju svetila se je sprednja stena potoškega gradu in nekoliko odprtih oken, v katerih so se zibala zelena zagrinjala,

dajala so priliko slutnji, da tam morda biva nekaj ljudi, s katerimi bi se občevalo tako kakor zunaj po svetu, po mestih. Slikar se je ozrl nekolikokrat tja in v mislih mu je bilo, da bi šel gor v grad.

»Pa kaj,« dejal je sam pri sebi; »kdo ve, kakovi ljudje so! In čemu znanstva iskati, ko kmalu odidem?«

Stopil je nazaj v vežo in šel potem po ozkih lesenih stopnicah v svojo majhno podstrešno sobico ter legel na postelj.

Pa tudi spati ni mogel.

Vstal je zopet ter jel premetavati v omarici male svoje stvari.

»Najbolje bo, da grem; jutri ali pojutrišnjem! Kaj bi se človek sušil v tem dolgem času?«

Vrnil se je zopet pred vežo. Še enkrat pogledal je gor proti Potoku in zamrmral: »Neumno bi bilo res, hoditi tja, ko človek ne pozna ljudi!«

Obrnil se je na nasprotno stran in korakal počasi po ulicah v vas.

Sredi Rodice, malo potisnjena v levi breg, kateri se je polagoma izgubljeval v spodnjem ravnem polju, stala je edina vaška krčma, »Pri Petru« imenovali so jo kmetje, in slovela je zaradi dobrega vina po vsej okolici.

Na desnem koncu lepo pobeljene hiše rasel je star, košat oreh in v njegovi senci stala je majhna, z deskami obočena lopa. Poleti obedovala je tam družina in sedali so tja pivci; redki so bili seveda v delavnik, zlasti v tem času, pa zato jih je bilo ob praznikih in nedeljah več.

Kosan je to že vedel; zato se je tudi skoro začudil, ko je, zavivši okrog ogla, videl, da nese dekla vino in kruha iz hiše tja proti lopi. Postal je pred vežo in čakal, da se vrne dekla. Rad bi bil sedel tja v lopo, kajti v hiši – to je tudi vedel – bila je peč zakurjena kakor pozimi.

»Kdo je tam pod orehom?« vpraša deklo, ko se je bila vrnila.

»Grajski so tamkaj!« reče ona.

»Grajski?« ponavlja slikar.

»Ali prinesem vina?« vpraša dekla.

»Da, da, vina!« ukaže oni ter stopi proti orehu.

V lopi sta sedela dva gospoda v lovski opravi; slekla sta bila suknji in odložila klobuka; eden je ukazoval psu, ki je sopihal pod mizo, naj leže v kot pod klop. Vroče je bilo vsem.

Slikar pri vstopu v lopo vljudno pozdravi, in ko zapazi začudene poglede, s katerimi sta ga pri odzdravu merila onadva, pristavi hladno:

»Slikar Kosan.«

»Nadlajtnant Werner,« reče eden izmed onih dveh ter potem, pokazavši starejšega tovariša, nadaljuje: »to je pa moj prijatelj pl. Berg, zasebnik iz Lipskega.«

Kosan je sedel na klop poleg nadlajtnanta ter obrnil pogled še enkrat vanj.

»A, vas sem pred nekoliko dnevi menda že videl?« reče veselo oni.

»Da, jahali ste tam gor proti vasi,« odgovori slikar.

»Tam bi bil kmalu s konjem pohodil tistega fantalina sredi ceste, če bi ga ne bil odgnal z bičem,« smeje se oni ter jame pripovedovati tovarišu, ki je venomer z robcem brisal svoje potno čelo, kako je udaril majhnega dečka.

Kosan je molčal ter natočil si vina, katerega je bila donesla dekla.

»Pa kako prihajate vi v te zapuščene kraje?« vpraša nadlajtnant.

»Doma sem tukaj!«

»A, doma!« meni zategnjeno oni.

»Pa ne ostanem dolgo!« reče zopet slikar, katerega se je bilo pri zadnjih besedah nadlajtnantovih polastilo nekaj kakor sramovanja, da je tukaj doma.

»Saj res ni, da bi človek ostal dolgo!« pritrди oni. »Kajne, Berg, midva tudi odideva zopet v mesto – kamor hočeš?«

»Morda!« reče hladno ogovorjeni ter položi svoj mokri robec na klop in obleče zopet suknjo. »Mladih rac pač ne bom več iskal s teboj – rajši ležim doma in štejem pajke in muhe na stropu!«

»Haha! Enkrat sva šla, pa imaš že dovolj! Glejte, gospod,« obrne se nadlajtnant k slikarju, »to vam je lovec, ta moj prijatelj! Nekaj ur sva hodila po Zalokah in uničen je. In kaj hočete drugega tu početi, nego stikati po močvirju za divjačino, ko nimate niti najmanjše zabave v tej puščavi?« Slikar je bil malo prej tožil sam o dolgem času, a sedaj ga je vendar jezilo, da ta tujec govori tako zaničevalno o rojstvenem njegovem kraju.

Hotel je ziniti nekaj o prirodni krasoti kraja – drugega posebnega mu ni bilo tako hitro v mislih, ker se mu je govornik jako navaden človek dozdeval, kar zavrne Berg:

»Meni tega mnenja ne smeš podtikati, prijatelj meni jako dopade tu!«

»Seveda, doma,« smeje se Werner, »pa ne na polju, v gozdu; prijatelj je ženin moje sestre in prišel nas je obiskat,« obrne se oni k slikarju.

»Čestitam,« odgovori ta malomarno.

Pogovor se je zasukal – kajti vodil ga je nadlajtnant – na mestno življenje in mestne zabave in pri tem je slikar zvedel, da je Werner sedaj le za kratek čas na dopustu pri očetu in da je bodoči svak njegov porabil priliko ter tudi zapustil mesto, da obišče nvesto svojo. Bival je sicer v Lipskem ali pa v bližnjem obmejnem

češkem mestecu, kjer je imel večja posestva in kjer je bil sedaj Werner v garniziji.

Vse to je zvedel v kratkem slikar in povrhu še, da je Wernerjeva rodbina nemška, saksonska, a da je njegov oča že zdavnaj na Kranjskem, kjer je imel pred malo leti še posestvo na Dolenjskem, pa ga je bil prodal, ko se mu je ponudila prilika kupiti Potok.

Nadlajtnant je bil silno zgovoren, tovariš njegov pa molčeč; pristavil je le tu in tam kako besedo. Tudi Kosan je večidel poslušal, ker mu, kakor je dejal sam pri sebi, nobeden teh dveh gospodov ni bil posebno po volji.

Dan se je bil nagnil, ko opomni Berg, da bode treba domov.

Onadva se odpravita in tudi Kosan, ki pač ni vedel boljšega pričeti, pridružil se je njima. Ovinek do doma ni bil tako velik, ako bi ju tudi dalje spremil nego samo do grajske meje.

Slikar je imel stoprav sedaj priliko ogledati si svoja znanca, ko so stopali drug poleg drugega po širokem kolovozu. Bili sta dve krepki, veliki postavi, obe lepo raščeni. Nadlajtnant jako gibčen in živ, oni pa zmeren in premišljen; pa dvoma ni bilo: Berg je nadvladal. Obraz Wernerjev ni kazal nobene posebne lastnosti, samo iz vodenih oči sevala je neka malomarnost; tovariševega lica pa si slikar ni mogel tolmačiti; imelo je nekaj odurnega okrog usten – bodisi ono cinično brezobzirnost, ki vidi le svoj egoistični smoter – bodisi – slikar sam ni vedel kaj, a prvo je bila tudi prva njegova misel. Berg je bil videti kakih deset let starejši od svojega tovariša, ki je bil morda tridesetleten.

Dospeli so kmalu do holma, kjer je dober streljaj nad njimi stal grad Potok.

»Obiščite nas vendar!« dejal je pri slovesu nadlajtnant.

Berg je stal na strani.

»Hvala vam, a ne vem, bom li še dolgo tu, morda že odidem jutri,« reče slikar.

»Pa vendar, če še ostanete!« –

Berg pozdravi mirno mladega moža in potem se razidejo.

Kosan je krenil na desno čez majhno brdo, ki se je izgubljalo v nizkem borovem gozdiču; tja skozi vodila je steza v ovinku zopet nazaj v četrto ure oddaljeno vas.

Novo znanstvo ga ni posebno zanimalo. Starejši mu je bil do sedaj tako rekoč zastavica in on ni imel posebnega ali sploh nobenega razloga, reševati jo. Nadlajtnant pa je bil navaden človek, lahkomišeln, brez trdnih nazorov, individuum, ki živi, ker je v življenje posajen. Tako ju je naglo razsodil Kosan, ko je stopal čez goste korenine, ki so preprezale stezo.

»In pa ženin je oni,« nasmehne se sam pri sebi; »kakšna je pač nevesta – ha!«

Ob stezi je rasel gost drenov grm in lepa, ravna šibina v njem zgrabila je slikarja, da jo je odrezal. Režoč in gledajoč grče, postal je za trenutek na bližnjem razpotju.

Lahki koraki pred njim od levice sem ga opozore, in ko pogleda tja, poneha z rezljanjem za trenutek, trd in nem kakor okamenel, z nožem v desnici in z drenovo palico v levici!

»Signora – –!« vzkliknil je v prvem trenutku – a več ni mogel izpregovoriti. Pred njim pa je stala njegova znanka iz vile Borghese.

Ugledala ga ni bila prej, stoprav glas njegov jo je opozoril, da se je ozrla kvišku; kajti steza je bila preprežena s koreninami in treba je bilo paziti, kam stopi noga.

Deklica je obledela malo, a takoj ji je kri zalila obraz.

Pozdravila je na lahko in molče ter hotela mimo slikarja.

Sedaj šele se je ta vzdramil.

»Kakov slučaj!« dejal je; in potem se ga je polastil vesel smehljaj. »Kdo bi bil mislil, gospica – da se tukaj srečava?«

In tudi ona se je nasmejala.

»Zares – čudno! Pa kako prihajate vi semkaj?«

»Doma sem tukaj!« rekel je hitro slikar, a skoro mu je bilo žal, kajti spominjal se je, da je danes že enkrat enako odgovoril in da bi se bil tedaj kmalu opravičeval zaradi tega domovja.

Pa tega sedaj ni bilo treba!

»A, to je lepo,« dejala je deklica, »tudi jaz sem tukaj doma.«

Slikar se je domislil, da bi bilo sedaj vendar umestno predstaviti se, in storil je to na kratko.

»Mi stanujemo tu gori v gradu, na Potoku,« reče potem ona.

Obrnila sta se pri tem oba po stezi navzgor in slikar je spremljal deklico, kakor bi se to samo ob sebi umelo.

»Seznanil sem se danes z dvema gospodoma iz grada,« omenil je Kosan – »nadjutant Werner –«

»Ta je moj brat,« reče ona hlastno; »dolgčas mu je tu in on vedno sili nazaj v mesto. Meni ni dolgčas, ako le morem ven v gozd, na polje; – ali ni lepo tukaj pri nas?«

»Da, lepo je!« odgovori on mehanično.

»Lansko leto smo bili na Laškem – letos pa smo ostali doma in meni vendar ni žal, da nismo šli nikamor. Ali ste vi že dolgo v tem kraju?«

»Nekoliko dni,« pravi slikar zamišljen.

»In blizu?«

»Tu doli v vasi!«

»Obiščite nas!« reče zopet ona. »Očeta jako veseli, ako kdo pride k nam. Tu nimamo nobenega znanca.«

Stala sta sedaj na istem mestu, kjer je pred malo časom poslovil se slikar od onih dveh gospodov.

Kosanu je nekaj težilo prsi in tudi deklica ni bila tako vesela ko spočetka.

»Če mi bode le mogoče, obiskal vas bom; pa sedaj sam ne vem, kako bode z mojim odhodom od doma.«

Slikar je dejal to, da je vobče kaj rekel. Sedaj mu še v mislih ni bilo, odpotovati – niti jutri niti pozneje.

Njej pa se je nekako mudilo. Podala je spremljevalcu roko in s kratkim »Na svidenje pri nas!« odšla je proti gradu.

Slikar se je vrnil po prejšnji poti. Kako drugače mu je bilo sedaj pri srcu nego četrť ure prej, ko je bil šel ravno tod. Smejal se je bil prej sam pri sebi puhlosti nadlajtnantovi – »in pa ženin je oni drugi!« dejal je tedaj porogljivo. En trenutek samo in potem si je bil začel rezati drenovo šibino.

Sedaj pa je šel hitro, razburjen po stezi skozi gozdič; ni se smejal niti žvižgal predse; v tla je zrl in čudno – one porogljive besede spremljale so ga: bile so mu v možganih in na jeziku.

»Ženin, ženin!« mrmral je predse. »In nevesta? Morda je še katera druga v gradu? Da bi bila ta? – Ne, ne, ne! Ni mogoče! Bedak, zakaj nisi vprašal?«

In vendar se je spominjal, da je hotel vprašati, a da se mu je ustavljal jezik, da ni hotelo čez ustna to vprašanje. Ko je tako prihitel na razpotje, kjer sta se bila srečala prej z deklico, krenil je na stran, od koder je bila prišla ona. Steza je vodila daleč po gozdu in se je naposled izgubila.

Slikar je taval tam po gošči in vrnil se je stoprav o trdem mraku. Bil je zopet dobre volje in pri večerji izpraševal je sestri svoji o grajskih ljudeh.

»Saj si z njimi pil danes pri Petru!« reče mlajša.

»Tam sta bila le dva!« odgovori on. »Pa koliko jih je vendar na Potoku?«

»I, le čakaj – gospodar, potem sin njegov in hči in ena teta. Sedaj pa še enega tujca vidim časi.«

»In ta teta – kakšna je ta teta? Ali je stara?«

»Kakor zemlja!« nasmehne se dekle.

Slikarju se ni ljubilo več povpraševati.

Malo pozneje je zopet v svoji omari premetaval obleko in perilo ter gledal, v kakem stanju je vse, kakor mladenič, ki hoče prvikrat na ples.

Ko je ležal potem v postelji, poskušal je dolgo brezuspešno, da bi zaspal, in še skoro tja v prve sanje so mu zvenele sestrine besede: »Stara kakor zemlja!«

IV

Alles das Neigen
von Herz zu Herzen,
ach, wie so eigen!

Nemška narodna

Drugega popoldne sedel je Kosan že v prostorni grajski sobani in zabaval se z dokaj obilo družbo v živahnem razgovoru.

Ko se je bil zjutraj prebudil, bil je sklep njegov gotov, da mora odriniti od doma; del je tudi večino svojih stvari v red ter vprašal sestro, kje bi se dobil voznik, da ga potegne v najkrajšem času do mesta. Proti poldnevu pa je sklenil, da še ne odide danes ali jutri; – čemu tudi, ko nima gotovih opravil zunaj na tujem.

Po popoldanskem obedu stal je pa zopet nekoliko časa na vežnem pragu ter zrl gor proti Potoku in dol po vaški ulici. A kmalu vrnil se je v svojo sobico, opravil se v najboljšo obleko, katero je prinesel s seboj, in pol ure pozneje sedel je v gradu v veliki, prostorni sobani poleg starega grajskega gospodarja Wernerja.

Sprejel ga je bil isti gostoljubno, skoro prisrčno, in tudi nadlajtnant oveselil se je jako slikarjevega prihoda; Berg pa se je vedel tako kakor prejšnjega dne. Teta, svakinja gospodarjeva, bila je res

stara skoro »kakor zemlja«, a vendar živa, gibčna in vesela. Govorila je največ od vseh navzočih.

»Vi ste tu doma,« dejala je slikarju; »to sem že zvedela pred par dnevi; včeraj pa mi je Olga pripovedovala, da vas je srečala, to se pravi, jaz sem uganila, da ste morda vi bili; dejala je, da ste jo spremili iz gozda do tu dol pod grad; pa kje je vendar Olga?«

»Na vrtu je,« reče hladno Berg.

Kosan je bil malo zardel pri opomnji stare tete o včerajšnjem srečanju z Olgo. A pri slednjih njenih besedah prepričal se je, da teta ne ve ničesar o prvem srečanju njegovem z Olgo. In to spoznanje gnalo mu je skoro zopet kri v obraz. Pa premagal se je.

»Res je,« reče naglo, »srečala sva se včeraj z gospodično in jaz sem bil tako iznenadejan kakor ona; kajti, kdo bi bil mislil srečati tu doli v gošči drugega človeka nego kmetskega!«

»Da, da, tako osamljeni smo tukaj,« omeni gospodar, »da se sovrstnikov skoro strašimo, ako jih nenadoma ugledamo! Ha, ha, res je tako!«

»Pa vi vendar ne bivate vedno tu?« vpraša slikar površno.

»Časih potujemo v poletnem času,« odgovori graščak; »letos smo ostali doma; prijetna družba na deželi je tudi več nego nemirno vozarjenje po svetu.« – Obrnil se je pri teh besedah proti Bergu.

Kosan, ki si je bil zunaj med svetom pridobil že dobršen kos one lastnosti, ki daje človeku hitro spoznati v govoru drugega videz in resnico, čutil je nehote, da za zadnjimi besedami gospodarjevimi tiči nekaj pikrega, njemu vendar neumljivega.

Berg pa se je mirno priklonil, a preko usten mu je šinil kratek zasmeh.

»Gospod pl. Berg je ženin moje hčere Olge,« reče sedaj Werner, ki se je bil domislil, da onega v tej lastnosti še ni bil predstavil slikarju.

»O,« smeje se nadlajtnant, »gospod Kosan je že o vsem poučen; storili smo to že včeraj!«

»Da, da, res je,« reče Kosan ter se obrne k staremu gospodu; »čestitam, čestitam!«

Dejal je to vljudno kakor včeraj; samo ne tako mirno, nego skoro hlastno in gorko.

Hotel je še nekaj pristaviti, kar vstopi Olga. Po prvih pozdravih pripovedovala je, da je bila na vrtu, a da vročina postaja neznosna. Lice ji je v istini gorelo. Sedla je na prazen stol poleg slikarja in pogovor vse družbe vil se je potem okoli raznih nepomenljivih predmetov.

Kosan se je hotel kmalu posloviti, a stari gospod ga je pridržal, vabeč ga, naj ostane do večera; saj na deželi ni tako kakor v mestih. – In slikar je ostal.

Berg in nadlajtnant sta odšla; prvi je hotel pisati domov, drugi je govoril o nujnih opravilih in tudi gospodar obrnil se je naposled h Kosanu, rekoč: »Ogledite si malo grad in vrtove! Pa kaj pravim, vam je bilo vse že prej znano nego meni. Vendar bode sedaj zunaj prijetneje nego tu; sonce se je nagnilo. Olga in teta Mara vam radi pokažeta naše kraljestvo!« dostavi smeje se.

Vsem je bilo prav tako in šli so na vrt; Werner je hotel priti pozneje za njimi.

Po kratkem sprehodu ostali so v lopi, naslonjeni konec vrta ob stari zid. Teta je odšla za nekoliko časa po poslih in tako sta ostala Olga in Kosan sama. Ona je zrla na pletenje v rokah in on je bil za trenutek v zadregi, o čem bi pričel govoriti. Menili so se bili o prejšnjem gospodarju potoškem in teta Mara pravila je o doljenjskem gradu, kateri je bil prej lastnina Wernerjeva.

»Vi pač ne ostanete dolgo več v tem kraju,« povzel je slikar po kratkem molku; »in potem Bog zna, kdaj se bodete zopet vrnil. Tako daleč pojedete, na Saksonsko, kakor sem čul!«

Ona je malo zardela; o tem predmetu do sedaj še nista govorila.

»Ah kaj,« reče potem živo ter upre svoje temno oko v mladega moža; »sedaj še ne mislim mnogo o tem. To je še daleč! Oča in – in – gospod Berg pravita: prihodnjo pomlad ali jesen; – in jaz – jaz pa v istini nisem mnogo mislila o tem.«

Slikarju se je nekaj posvetilo v možganih. Naravna, skoro naravna odkritosrčnost dekličina in oni pikri odmev v graščakovih besedah, na katerega je bil prej pozoren postal, podala sta mu v trenutju ves položaj. Skoro bi bil eno neumno zinil. Hotel je namreč reči: »In vi ne ljubite svojega ženina?« Pa zadušil je ta vzklik še o pravem času ter dejal:

»Gospod Berg je pač že dolgo časa znanec v vaši hiši?«

»Brat moj seznanil ga je z očetom našim! To še ni tako dolgo.«
Molčala sta en trenutek.

»Ali se bodete vi vrnili na Laško?« vpraša potem naglo ona.

»Da, vrnil se bom!«

»In kaj slikate sedaj?«

»Dela posebnega sedaj nimam; vrnil se bom morda v Rim in tam daje prilika delo.«

»Jaz tudi še vedno rišem, kadar imam kaj časa; očetu sem naš grad narisala.«

»To mi bodete vendar pokazali?«

»Ne vem,« reče ona ter povesi oči na pletenje; »morda vam zopet –«

»Ne bode kaj po volji? Mislite?« smeje se Kosan. »Odpustite, gospica, ali sem vas tedaj žalil?« nadaljuje resno.

»Ne, ne!« reče ona; potem se ozre po vrtni stezi proti gradu. »Pa kam je šla teta, da je ni nazaj? Opraviti ima res mnogo. Ali vaši starši še žive?« vpraša zopet naglo slikarja.

»Mati – očeta nimam več!« Ljubo mu ni bilo, da se je pogovor zasukal; rajši bi bil govoril še o lanskem letu in o vili Borghese.

Vtem je prišel Berg na vrt.

»Tu je prijetneje sedeti, nego v opoldanskem soncu doli po močvirnih travnikih hoditi – li ne?« vprašal je dobre volje.

»Seveda,« deje Kosan; »miloval sem vas včeraj skoro; pravijo pa, da lovske težave tem bolj služijo, čim silnejše so; jaz nisem lovec.«

»Jaz tudi ne pravi lovec,« smeje se Berg; »ako delo ni presilno, grem rad s puško na rami ven v gozd; in družbe je treba, družbe!«

Sedel je pri teh besedah poleg svoje neveste, katera je molče zrla v pletenje.

»Tukaj tudi ni pravega lova; pri nas v Nemcih je druga. Tam vsakdo čuva svojo divjačino, a tu je mnogo zanemarjenega, in kakor Albert pripoveduje, ima tu vsak kmet svojo puško, v podstrešju skrito!«

»No, tako hudo pač ni,« deje Kosan.

»Pojdite vendar,« oglasi se Olga, »moj brat vso svojo lovsko nezgodo pripisuje vplivu lovskih tatov, ne da bi se samega dolžil! Ako ničesar ne ustrelj, pa pripoveduje, da so tatje pred njim vse iztrebili!«

»Tu je morda nekoliko resnice; škoda, da ga ni tu, da bi se opravičeval,« smeje se Berg; »naj že bode lov tak ali enak, to morate vendar priznati, da imamo pri nas te razmere bolj urejene. In tudi ljudstvo! Kakov razloček med našim kmetom in tukajšnjim!«

»Kakšen razloček menite?« vpraša pozorno slikar.

»Glede duševnih zmožnosti in glede olike nemški kmet presega vendar silno tukajšnjega slovenskega!«

»Nikakor ne, gospod pl. Berg!« oporeka resno Kosan. »Vi se šalite! Pomislite vendar, pri nas imamo mnogo kmetov, ki so se naučili pisati in brati. A tukaj ljudstvo, ko bi tudi umelo to, nima knjig, da bi porabilo to skromno vednost. Tako so mi pripovedovali.«

»Žal, da je nekoliko resnice v tem. Kar je še najti v tem oziru, pustili so nam Francozje; – a kar se tiče zmožnosti našega ljudstva – jaz dvojim, da imate gori na Saksonskem primeroma toliko ljudi, ki bi se bili naučili v tako kratkem času francoskega jezika, nego tu pri nas. In Francoz je vendar tudi vam gospodoval.«

»Jaz umem, da se potezate za to ljudstvo,« reče skoro porogljivo Berg; »vi ste tudi iz njega – a kdo vas je izobrazil nego nemška vednost?«

»Res je to, toda le deloma, učil sem se tudi od drugih; toda ko bi se bil tudi samo od Nemcev – to vendar Nemcu ne daje pravice, da postane moj gospodar ali da je meni zabranjeno, biti njegov sovrstnik! Je li učenec vedno nižji od učitelja?«

Berg je mignil z ramami.

»Jaz tudi mislim, da ni lahko najti boljšega in razumnejšega kmeta, nego je naš!« ogласi se Olga, ki je do sedaj pazno poslušala. »Govori, občuje se lahko z njimi in kako dovtipni so ti ljudje in prijazni, odkriti!«

Kosan je veselo uprl pogled v njo; Berg je to zapazil.

»Jaz se nadejam,« dejal je, obrnivši se k svoji nevesti, »da vam bodo naši še bolje ugajali; živela bodeva vendar večinoma na deželi!«

Kosan je s paličico brskal po pesku in tudi Olga ni takoj odgovorila, a pri tem je prišel grajski gospodar k njim v lopo.

»Ah,« klical je že pri vhodu stoječ, »krasno misel imam, ako jo bode naš mladi znanec uresničiti hotel!«

Vsi so uprli pozorne poglede vanj.

»Kaj pravite, gospod Kosan, in ti Olga? O vaši naklonjenosti ne dvojim, gospod Berg! Vi nam hočete odpeljati hčerko, a sedaj je prilika, da vsaj nekaj nje obdržimo tukaj – ako je namreč gospodi po volji?« – Stari gospod je govoril to z dobrovoljnim smehom.

»Kaj mislite, oča?« vpraša Olga radovedno.

»Kaj drugega, nego prositi gospoda Kosana, da tebe naslika. Ne mudi se vam nikamor sedaj v vročem poletnem času in če blagovolite.«

»Izvrstno,« vzklikne Olga, »jutri že lahko pričnemo.«

»Vi me predobro sodite, gospod Werner,« reče slikar, »izpovedati moram, da sem še malo enakega delal! Ako vam je pa po volji – iz srca rad se lotim te poskušnje!«

Sam pri sebi pa si je v prvem trenutku mislil, da bode starega gospoda objel za to ponudbo. – Berg je smehljaje se pritr dil. »Tako hitro vendar ne bode mogoče pričeti,« dejal je potem, »kajti gospod Kosan potrebne priprave gotovo nima doma, ker je prišel samo za nekoliko dni.«

»To se hitro preskrbi!« zavrnil je ta in potem so določili, da bode grajski hlapec, ki ima iti drugega dne v mesto, prinesel vse s seboj, česar bode slikar naročil.

Pozno je bilo in mesec je svetil jasno na peščeno, med kolesnicami malo zarastlo pot, ko se je po njej vračal slikar iz grada. Hladno je bilo, kajti sever je drobil na nebu lahke meglice, in trnovo grmičje, ki je stalo tu in tam na bregu nad potom, zibalo in gugalo se je na lahko v sapi. V stari tepki nad vaškim pašnikom je žvižgal čuk, pod kolovozom v deteljišču pa je zapel časih prepeljak.

Kosan ni čutil, da je hladno. Snel je klobuk z glave ter korakal hitro navzdol po potu.

O današnjih dogodkih ni premišljeval, niti o tem, bi li odpotoval ali ne, niti o Bergu – ženinu; edino to mu je brodilo po mislih, da bo slikal njo, Olgo! In v grad pojde sleherni dan in sleherni dan jo bo videl. In kaj potem? Kaj potem? Tega ni vprašal niti samega sebe niti kar tako tjavendan. – Kaj mu je bilo mar do tega!

Tam na nasprotnem griču onkraj Rodice ukali so fantje. Kosan postal je malo na ovinku nad domačo hišo in poslušal; zaukal bi bil skoro tudi on!

V

Molče ozre se ona name,
molče ozrem se jaz na njo;
oko z očesom tu se vjame
in z usti usta se vjemo.

Boris Miran

Odslej je hodil Kosan dan za dnevom na Potok; mnogokrat že zjutraj, navadno pa popoldne; vračal se je vselej stoprav pozno zvečer.

»Ali boš še dolgo imel opraviti tam gori?« vprašala ga je čez kakih deset dni mati, ko je korakal ravno čez prag, da se napoti v grad.

Ozrl se je naglo v njo, kajti v besedah njenih čutil je nekaj, kar mu ni bilo po volji.

»Ne vem!« dejal je potem malo osorno ter odšel.

Odslej ga pa mati tudi ni več o njegovih grajskih opravkih povpraševala.

Gori na Potoku mineval mu je dan za dnevom, da sam ni znal kdaj; težko in počasi vračal se je zvečer domov in štel ure do trenutka, ko bode drugega dne zopet prestopil grajsko mejo; in če se

je to imelo zgoditi šele popoldne, hodil je potem prej zjutraj po bližnjih gozdih in goricah ali pa je sedel doma zaprt v svoji gorejni sobi in slikal tamkaj malo podobo.

V zadnjem času je bilo manj družbe v gradu; Berg in nadlajtnant odšla sta bila za nekoliko dni v mesto in ostali hodili so po svojih opravkih; teta Mara je ukazovala in gospodinjala po hiši, grajski gospodar je pogledoval po polju in pri tlačanih in Olga je v prostih popoldanskih urah, ko je prihajal slikar, imela dovolj časa in prilike ostajati v prostorni, svetli sobi, katero je bil Kosan začasno uredil za svoj atelje.

Delo šlo mu je naglo od rok, čeravno sam konca ni želel. Med njegovim delom govorila sta z deklico navadno malo, le tedaj, kadar je prišla teta k njima, postal je razgovor bolj živahen. Ko je polegla zunaj vročina, odšla sta onadva ali pa vsi trije ven na vrt ali na kratek sprehod v okolico.

Takega večera je bilo, ko sta stala Olga in Kosan po majhnem sprehodu na strmem robu gori nad gradom, raz katerega se je odpiral lep razgled po rodiški dolini. Debela, košata bukev branila je zadnjim sončnim žarkom v zatišje podse.

»Ah, kako lepo bi bilo, gospod Kosan, ko bi se mogla jaz kar tako na perutih prepeljati tja čez dolino!« vzkliknila je deklica po svojem otročjem načinu. »Glejte, kako zeleno je vse pod nama, kakor morje, in vse tako tiho in mirno!«

»Varujte se,« dejal je on ter prijel jo za roko. »Vi stojite preblizu prepada, zdrsnilo bi vam lahko!«

Spreletelo ga je nekaj zaporedoma kakor mraz in vročina, ko je tiščal na lahko njeno ročico.

»O, ne bojte se!« deje ona, ne da bi ga pogledala ali za korak odstopila od strmega prepada. Roko svojo pa mu je nehote

pustila ter z drugo obsenčila si oči, kajti rdeč žarek zahajajočega sonca prodril je bil bukove veje ter obsijal njen obraz.

Slikar pa se še ozrl ni v dolino, le v deklico je imel uprte svoje oči.

»Ali ni tako tukaj, Olga, kakor tam pri vili Borghese?« dejal je. Sam si ni bil v svesti, da niti glede panorame niti glede njenega položaja ni pravega sklepa v primeri. Isti dozdeval se mu je morda le za trenutek v možganih. O njunem srečanju v Lahih pa onega večera na vrtu nista govorila.

Deklica se je ozrla vanj ter močno zardela; roko, katero je on sedaj skoro stiskal, hotela mu je na lahko izviti.

A v istem trenutku tiščal jo je oklenjeno z obema rokama na svoje prsi in ona položila mu je roki okoli vratu. Poljubila sta se – ne tako kakor pri svojem prvem srečanju, ne, to je bilo sedaj čisto drugače.

Pa tudi sedaj se mu je ona izvila; dvignila je svoje velike oči, bile so rjave, temno rjave – k njemu in iz njih sijala je slikarju ljubezen – nedolžna, zaupljiva ljubezen.

»Ali me ljubiš, Olga?«

»Da – in ti mene?«

»Čez vse!«

In poljubila sta se zopet.

»Domov morava,« dejala je potem ona.

Napotila sta se navzdol, ter za roke stiskajoč se, šla v dolino proti gradu.

Tam doli, preden se je steza stekala ven na plano med njive, stala so še košata drevesa kraj gozda.

Tu je objel še enkrat deklico.

»Kaj pa – Berg, gospod pl. Berg?« vprašal je polglasno, hlastno.

»Ah, kaj,« deje ona, »to ni vse nič, to je le tako govorjenje; jaz ga ne ljubim.«

»In mene ljubiš že dolgo?« vpraša on.

»Da, da, dolgo!« zašepeta ona.

»Od – tedaj?«

»Da – od tedaj!«

In poljubovala sta se vnovič.

»In – doma?« vpraša zopet on.

»Ni še treba, da bi vedeli!«

»Dobro!«

Stopila sta ven na plano in med njivami stopala hitreje proti gradu nego sicer. Molčala sta tudi – kajti danes sta vedela dovolj – ena misel, en čut polnil jima je duši.

Pred gradom se je poslovil slikar.

»Ali že hočete oditi?« dejala je ona; za bližnjim plotom prilival je vrtnar svojim cveticam.

»Oprostite – mnogo opravil – pisanje me čaka. Zaostal sem s pismi!«

»Torej jutri, gospod Kosan!«

»Da, jutri.«

Podala sta si roki kakor druge krati pri slovesu, le stisnila sta si ju danes mehko – pa vendar tako gorko!

»Lahko noč!« šepnila je ona.

»Lahko noč!« prikimal je on.

Sto korakov pod gradom srečal je grajski voz, katerega so konji težko vlekli navkreber.

»Ali greste že domov?« klical je nadlajtnant Werner iz voza.

»Da, opravila – –«

»Torej jutri na svidenje!«

Berg je kakor po navadi hladno pozdravil.

VI

Klepále bodo klep na klep!

Levstik

»No, mati Kosanova, dobro jutro!« dejal je nekaj dni pozneje Peter Polenček, prišedši zarana po ulicah iz vasi in ugledavši starko pred hlevom. Peter Polenček bil je nekakov vaški norec, pa, kakor so dejali ljudje, bolj zloben nego neumen. Mati Kosanka mu prikima ter hoče ne meneč se za trapa v hlev.

»Hohoho, mati Kosanka,« krohoče se oni, »kaj ste povohali danes, da se vam tako mudi, kos kruha mi dajte pa malo mleka, kislega; vam bom pa nekaj povedal, na ušesa seveda, če niste podplatov našili nanje; na očeh imate pač štibale – pravijo ljudje!«

»Spravi se mi, cigan gorjanski,« vpije sedaj starka ter se obrne na pragu, »pijan si menda zopet v koprivah ležal, da si tako srborit!«

»Hoho, koprive, kaj koprive! Kaj pijan, nič pijan! Mleka mi dajte pa kruha – pa se mi bo dobro godilo kakor vrabcu v prosu. Če pa ne daste danes, boste pa drugikrat, mati Kosanka! Povedal vam bom pa vendar sedajle, zakaj pravijo, da ste si štibale na oči

nataknili. Vidite Izpodrečeva Urša je tako dejala sinoči, jaz sem pa tam za kašto ležal – spal pa nisem, ne – ni treba misliti, da se mi je sanjalo!«

»Kaj je dejala?« reče sedaj Kosanka ter postavi nogo, s katero je bila že v hlev stopila, zopet nazaj na prag.

»Hoho, da imate štibale, prave štibale na očeh!«

»Hodi, hodi, norec neumni, če ne, ti dam po tvojih škrbinah, dlaka ti prismojena!« rekši, pobere grablje, ležeče na tleh tik hleva.

»Čakajte malo, mati Kosanka,« vpije Polenček ter odskoči na drugo stran ulice. »Veste, zakaj je tako dejala Izpodrečeva Urša? Rekla je, da vi svojega Franceta ne vidite, tistega, ki svojih dolgih kodrov ne striže! Široko je obzinil, ta vaš France, dejala je, pa požreti ne more. Jaz to le tako pripovedujem, kakor je ona Urša pravila, če vam pa ni prav, si pa vozal v ruto naredite!«

»Kaj je s Francetom?« vpije sedaj starka vsa razjarjena.

»Zinil je, obzinil je na široko, za tisto lutrsko gospodo v gradu ali za tisto punco lutrsko, pa je požreti ne more! Hudič ga pa bo, pravim vam, hudič ga pa bo požrl. Bršlinovega zelenja mu dajte pod postelj, da ga rogatec kosmati ne vzame, konjsko smrt mu pa pod vzglavje vtaknite, da bo drugih misli!«

»Komu? Kaj? Kaj kričiš tu?« oglasi se nekdo pred hišo in France stopi na ulico proti Polenčku.

»Oj, oj, oj – nič, nič!« vzklikne ta, ter ko bi trenil, skoči skozi maklenovo grmovje na breg nad ulicami in zgine za robom.

»Kaj pa je hotel ta norec?« reče France dobrovoljno ter koraka čez dvorišče proti materi.

Ta je stala malo bleda in s stisnjenimi ustni pred hlevom.

»Slišal si ga lahko, če si nisi ušes mašil,« reče jezno ter se obrne k sinu; »to ti pa povem, bodi, kar hočeš, stori, kar hočeš, tega pa

ne morem, da bi ljudje za menoj kazali! In tudi doma te ni treba, če misliš samo gori pri tistih grajskih zijala prodajati – pri tistih, ki še naše vere niso – da bi jaz še nekoč odgovor dajala! Bojim se jih pa tudi ne, in če hočeš, povem jim vse to na vsa usta, saj jaz ne dajem desetine tja gor! In da boš vedel – rajši bi ti bila na vrat stopila takrat, ko si se rodil, kakor pa doživela, da bi mi ti luteranko v hišo vodil, in če bi bila – zlata!«

Rekši, pobrala je grablje, zaobrnila se urno ter stopila v hlev.

»I, kaj pa je vendar?« je dejal slikar polglasno za njo; pa ganil se ni z mesta. Zrl je nekoliko predse k tlom, a potem obrnil se ter odšel ven iz vasi v gozd.

Ko ga tudi opoldne ni bilo domov k obedu, vprašal ni nihče domačih po njem in molče so se razšli vsi po svojih opravkih.

France je bil v jutru burno odšel od doma; vrelo in šumelo mu je po glavi in daleč tam v zakotju širnega grajskega gozda vrgel se je na rosni, mokri mah ter skušal mirneje premišljevati o jutranjem prizoru.

Priznati si je moral, da so mu današnje materine besede prišle kakor strela z neba; kajti doslej v svoji mladi ljubezni ni enkrat ni mislil: kaj bodo dejali mati? Kako tudi, ko se še z ljubico svojo razgovarjal ni o tem, kaj bode z njima! Shajala sta se v gradu sleherni dan; govorila sta, ako so bili drugi navzočni, tako ko dobra znanca, in če se jima je ponudila sedaj redka prilika, biti za trenutek samima, bil je gorak poljub vse, kar sta si želela in kar sta si delila. Kvečjemu da je mogel slikar šepniti tolikokrat ponavljano, staro in vendar njima vedno novo vprašanje:

»Ali me ljubiš?«

»Da, da, nad vse!« zavrnila je ona z zardelim licem in sladkim smehljajem.

Na sprehod od onega dne nista šla več sama. Olga je imela vedno izgovor.

In na to jasno nebo privlekel se je danes prvi črni oblak.

Glede »lutrskih ljudi« Kosan ni stal na enem stališču z materjo; mar mu ni bilo do tega, da je ljubica njegova luteranka. A mater svojo je tudi ljubil in bolelo ga je, spoznavšega, da je njej današnja vest usekala globoko rano. Pa potolažil se je kmalu: kadar se mati umiri, govoril bode z njo jasno o tej zadevi in – je li treba, da ostane Olga – luteranka?

A druga skrb mu je legla sedaj na prsi. Mati je zvedela danes po onem norcu to novost; gotovo je, da klepečejo o njem po vsej okolici – kaj bode, ako pozvedo to v gradu? In pozvedeli bodo gotovo! Stari Werner, nadlajtnant in Berg – vsi so se mu trli zaporedoma po glavi. Drug, starejši od njega, bi ne bil mnogo ugibal o tem – a Kosan je bil mlad. Lahkomiselnost mladostna pobila mu je naglo skrbi o materinem oporekanju, a tu mu ni mogla pomagati. Mlad, lahkomišljen človek je kakor papirni čolnič v potoku; mirna voda in majhni valčki, časi tudi večje valovje ga nosi ali podi s seboj, plešočega in vrtečega se na površju; ko ga pa pridrvi do jezua, vrže ga na lahko čezenj – a onkraj pod jezom potopi ga vrtinec.

In slikarju se je dozdevalo, da se že bliža jezua in vrtincu. – Pa še več drugih misli vsililo se mu je zaporedoma; ena prvih bila je: kaj, ko bi danes ne šel v grad? Morda tamkaj že vse vedo? Bilo mu je pri tem, kakor bi mu kdo stiskal goltanec. Ne, to bi ne bilo možki, dejal je sam pri sebi; in kaj bi rekla, kaj bi mislila – ona? Potem pa se je naenkrat vprašal: Ali pa bode kdaj moja – žena? Zakril si je obraz z rokama ter težko sopol; naposled skoči kvišku, kakor da bi hotel otresti in ubraniti se vsega tega, kar mu je sililo

zaporedoma v glavo, ter reče polglasno: »Naj pride, kar hoče; česa se mi je pač bati?«

Sonce se je skoro že nagnilo, ko je prišel slikar po stranski poti iz doline na kolovoz, ki je vodil do grada; hodil danes ni tako naglo ko navadno.

Na ovinku, izza katerega se mu je v trenutku pokazal od daleč beli grajski zid, stopil je mlad deček pred njega ter mu pomolil pismo. Kosan je osupnjen postal; spoznal je fanta, bil je vrtnarjev pomagač iz grada.

»Kaj je?« vpraša dečka.

»Čakam vas že dolgo; teta grajska so mi dali to za vas in naročili, da vas počakam tu, prej nego pridete v grad.«

»Teta – za mene?«

»Da, za vas!«

Kosan je stal, ne da bi se ganil, ter ogledoval pismo. Fant pa je stekel proti gradu.

Do sedaj slikar še ni bil dobil pisemca od svoje ljube, a pisavo njeno je poznal ter tu pri prvem pogledu videl, da pisma ni pisala teta Mara, nego Olga.

Nekov sladak, srečen čut ga je prešinil, a obenem silen nemir: »Zakaj mi piše in zakaj tako skrivnostno in po teti? Za Boga – vse vedo, vse vedo!«

Tako polglasno govoreč, vrnil se je po stezi, po kateri je bil prišel, ter nekaj streljajev daleč krenil s pota vstran v goščo; tu pa je s strahom in skoro s tresočo roko razganil pismo. Bral je sledeče:

Dragi! Prvo pismo je to, katerega prejmeš od mene, in drugi hočejo, da bodi tudi zadnje; jaz pa se moram ukloniti. Povedala in razložila Ti bom vse – vsaj videti Te moram, moram Te videti še

enkrat, in vem, da boš prišel. Pa danes podnevi ne hodi v grad; jaz sem se grozno zmotila, mislila sem, da se bode obrnilo vse k sreči zate in zame, pa kako grozno se je vse preobrnilo v zlo. Sinoči kmalu po Tvojem odhodu poklicali so me oča v svojo sobo in tu mi pove brat, ki je bil navzočen, da se ima moja poroka z Bergom v enem mesecu izvršiti. Oča so molčali ter v tla zrli. Bilo mi je, kakor bi sanjala, a vedela sem, da moram govoriti in povedati vse. In povedala sem, da Tebe ljubim, da sem le – Tvoja! Pa kar je sledilo mojim besedam, to je strašno! Brat je kričal in divjal po sobi ter žugal mi in očital, da sem nesramnica, in da hočem ugonobiti vso rodovino, očeta in njega. In Tebi se je zagrozil, oh – jaz nisem znala, kje sem in kaj se godi. Po dolgem pa izprevidela sem, da me prodajajo, prav prodajajo. Zvedela sem, da je Berg upnik očetov in bratov in da ju lahko uniči; – odkupila pa sta se z menoj! Vprašala sem očeta, je li to res, a odgovora ni bilo; oča so sloneli z zakritim obrazom pri mizi. Vedela sem dovolj. Prejokala sem to noč pri teti in danes sem povedala očetu, da mi je vse po volji, kar koli hote storiti z menoj. Odpusti mi – Tvoja sem bila in Tvoja ostanem; v srcu Te bom nosila – oh, ljubček Ti moj – odpusti mi! Povedala Ti bom vse, da me ne boš sovražil, da me ne boš zaničeval! Pridi nocej, saj veš, kdaj odido vsi k počitku pridi tedaj na vrt, tam od gozdne strani; izprosila sem si to od tete, da Te še enkrat vidim; in vedi, Tvoja sem, edino Tvoja!

Olga

Slikar je strmел v te vrste, ki so mu plesale pred očmi, ter bral jih dvakrat, trikrat. Skoro ne vedoč šel je počasi nazaj na stezo in

potem proti domu; pred hišo mu pove pastir, da je grajski hlapec nekaj zanj prinesel in da je položil to v zgornjo sobo.

France je našel tam zavitek in zraven list s sledečimi vrstami:

Častiti gospod! Umeli bode, da Vam le tem potom morem izročiti honorar Vašemu trudu za naročeno sliko.

Werner

Slikar je prijel zavitek ter vrgel ga v kot, da se je ovojni papir pretrgal ter so zažvenketali cekini po tleh.

»Bergov denar!« siknil je zamišljeno med zobmi. Vrgel se je na posteljo ter potisnil roki pod glavo; tako ležeč strmél je v leseni strop ter mislil samo eno; kdaj bode noč, trda noč?

VII

V gradu so se odpravljali k počitku. Pri večerji so bili navzočni samo stari gospod, pl. Berg in nadlajtnant in vsi trije so bili jako redkobesedni; tete Mare in Olge ni bilo. Gospodar je vstal kmalu ter želel onima lahko noč; odšel je v svojo spalnico.

Po odhodu njegovem molčala sta ostala dva nekoliko časa. Berg je pušil iz svoje pipe, Werner pa je vrtil kozarec v roki.

»Kakor sodim, ne bilo bi nocoj umestno, tako hitro spat hodi-ti!« izpregovori Berg prvi čez nekoliko časa ter izpod napol zati-snjenih trepalnic opazuje svojega prihodnjega svaka.

»Zakaj? Ali igrava šah?«

»Seveda – šah kraljici, če hočeš!« nasmehne se cinično oni.

»Kaj ugiblješ?« vpraša nadlajtnant pozorno.

»Da bode nocoj prilika, onega vsiljenca zaznamenovati, da bode pomnil in vedel, kako se imajo sprejemati taki kmetski pri-
tepeneci,« reče Berg polglasno med zobmi; divja, ljuta strast sevala mu je iz njegovih sivih oči.

»Kaj, kako?« vzklikne Werner ter stopi pred tovariša.

»Prav lahko!« pravi ta mirneje ter zapali vnovič svojo pipo.
»Videl sem danes vrtnarjevega fanta, nosečega neko pismo; in onega pobalina tudi ni bilo v grad! Teti Mari, kakor veš, ne za-upam mnogo in Olga –? Vzemi vse in računi, izkušnje vsaj imaš

dovolj v takih stvareh! Jaz sem uverjen, da se bo oni mazač klatil nocoj tu okoli grada, po vrtu ali koder koli – daleč ne bo!»

»Preklete!« sikne nadlajtnant.

Oni je molčal.

»Jaz mu bom dal eno med rebra!« vzklikne Werner.

»Ni treba,« ugovarja Berg, »jaz vem nekaj boljšega. Zazname-
novati ga hočeva. Vzemi le svoj bič s seboj!«

»Dobro, izvrstno!« meni oni.

»Sedaj pa storiva, kakor bi že ves teden ne bila spala. Luči v sobah ugasneva čez četrte ure in potem pri stranskih vratih ven na stražo! Pa stoj, to tudi ne bode prav! Iz tvoje sobe, iz zadnjega okna se vidi na vrt in zlasti na zadnji vhod; po prednjem ne bo nikdo prišel. Tja na zadnjega bodeva pazila, in ako se kaj gane, potem dol! In še nekaj! Kaj, ko bi za vrata na mostovžu pri Olginem in tetinem stanovanju porinila zapah? Nikdo ne more ven in midva ujameva ptička samega, kar mi je ljubše!«

Rekoč, nasmehne se zopet Berg.

»Najbolje bo tako!« pritrди oni.

Malo potem odšla sta v svoji sobi in po gradu bilo je kmalu na videz vse v globokem spanju.

Vtem pa, ko sta ta dva moža kovala gori v gradu svoje naklepe, vtem odprla so se bila že potihoma zadnjestranska grajska vrata in ven sta stopili dve ženski osebi.

Bili sta Olga in teta Mara.

Odšli sta tiho na vrt in tam v lopo na spodnji strani. Teta Mara tresla se je ko šiba na vodi in ostala pri vhodu v lopo, skrbno na vse strani gledaje. Olga pa je sedla k mizi ter podprla glavo z obema rokama.

»Oh, Olga,« šepne teta ter potegne svoj robec še bolj tesno okoli vratu, »kam si me speljala? Mene je groza, če pomislim –«

»Teta, obljubili ste mi in česa se vam je bati?«

Molčali sta potem obe.

Čez nekoliko časa reče zopet teta:

»Gori je še luč! Onadva še nista odšla!«

Olga ni odgovorila.

Bila je temna noč in nebo oblačno; po senožeti pod vrtom glasili so se murni in z drevja na vrtu padel je sedaj in sedaj piškav sad ter udaril z gluhim lopotom v travo.

Gori v grajskem oknu ugasnila je luč in teti je bilo, kakor bi se ji odvalil težak kamen s prsi.

»Sedaj gresta spat!« reče polglasno v lopo; pogum ji je bil pri tem tako porastel, da je čez nekoliko časa šla proti vratom gledat, se li še pričakovani ne bliža. Pod stopinjo njeno je na lahko zahrešal pesek in to je opozorilo onadva poslušalca gori v oknu.

Teta se je vrnila zopet proti lopi.

»Morda ga ne bo?« šepne zopet Olgi.

»Oh, pride, gotovo pride!« reče ta ter stopi ven pred lopo.

»Ali ne čuješ korakov tam na ovinku?« vpraša naglo čez nekoliko trenutkov ter prime teto za roko.

Obe sta pridržali sapo ter poslušali; in res so prihajali lahki, previdni koraki iz doline proti zakotju, kjer so bila vrtna vrata.

»Oh, teta!« zaihtelo je dekle ter oklenilo se starke. A v tem trenutku začuje se onkraj vrat polglasen vzklik:

»Kakov tat lazi tu okoli?«

Takoj za tem zažvižgalo je nekaj po zraku in temu je sledil težak udarec, kakor bi človek lopnil na tla.

Teta se je od strahu skoro zgrudila, Olga pa je z glasnim vzklikom planila proti vhodu. Tu pa jo je prijel nekdo krepko za ramo ter ji stisnil roko na usta.

»Molči, pravim!« siknil je isti.

Pa odrinila ga je z neznano silo, spoznavši brata svojega. Pri tem je zadela ob nekaj na tleh ležečega.

»Tatove preganjava!« reče Berg ter stopi pred Olgo.

Vtem pa se je bila ona sklonila k tlom in spoznala slikarja; z boleznim krikom zgrudila se je nezavedna poleg njega.

»Hoho, vi tudi tukaj?« zagrohoče se nadlajtnant, ugledavši teto Maro, ki je bila omahujoča prihitela bliže.

»Nocoj menda vse tatove zalezuje!« reče Berg s ciničnim zasmehom.

»Pojdite, da spravimo Olgo v sobo, in molčite!« zapove osorno Werner in vzdigne nezavedno sestro kvišku ter jo nese v grad. Teta gre tiho jokaje za njim.

Ko se je vrnil nadlajtnant, tipal je Berg na tleh ležečega slikarja za žilo.

»Skoro bi ga bil preveč,« dejal je mrzlo; »nisem premislil, da je bič okovan; pa to malo puščanje mu ne bo škodilo. Položiva ga tu dol v travo, rosa ga bo spet prebudila in potem bo lahko premišljeval, kaj se pravi hoditi na takov rendez-vous. Za take fantiče je bič – pravo zdravilo.« Storila sta, kakor je svetoval Berg, ter zavlekla nezavednega Kosana pod vrtno ozidje v visoko, rosno travo; potem sta odšla v grad.

Čez kake pol ure prebudil se je slikar iz svoje oмотice. Dvignil se je počasi ter gledal in premišljeval, kje je in kaj se je bilo zgodilo z njim. Trajalo je dolgo, da se je spominjal, kako je nekdo na en hip poleg njega bil siknil o tatovih in ga v istem trenutku udaril s tako silo čez glavo. Kdo bi bil to, tega si slikar ni vedel povedati, a le to se mu je še dozdevalo kakor v sanjah, da je bila Olga kriknila poleg njega in da sta ga Berg in Werner vlekla v travo. In ko se tega domisli, bilo mu je tudi jasno, da sta ga ta dva pobila k tlom. Divji, strasten srd se ga polasti, ko skoči pri tej misli kvišku.

A zavrtelo se mu je takoj v glavi in zgrudil bi se bil, da se ni prijel ob zid.

Čez nekoliko časa splazi se počasi gor do vrtnih vrat; a ta so bila zaprta in vse tiho in mirno okoli. Tam pri vratih stopi na nekaj, in ko se skloni, najde svoj klobuk.

Temna noč je bila in kri, ki je tekla Kosanu iz rane na glavi čez čelo na oči, jemala mu je tudi vid. Odšel je počasi in omahujoč ter je doli v bregu pod vasjo pri majhnem studencu izpral si svojo rano. In čim bolj mu je ginil sedaj prvi strastni srd ter je jel sam mirneje premišljevati in sklepati o vsem dogodku, tem hujša postajala je telesna bolečina, in ker je bil mnogo krvi izgubil, obhajale so ga tudi lahne omotice.

Bližalo se je že jutro in nebo se je na lahko jasnilo na vzhodu, ko je došel France domov.

Drugega dne pa je ležal v hudi vročini. Ker ga opoldne ni bilo iz sobice, prišla je mati gledat ter našla ga v postelji.

»Ali si bolan?« vpraša ona.

»Bo kmalu bolje!«

V tem trenutku ugleda starka nekaj krvave obleke, ki je ležala kraj postelje. »Za božjo voljo, ali si se tepel?« vzklikne. »Tiho bodite in nikar ne govorite o tem; udaril sem se malo. Mrzle vode mi prinesite!«

A mati je sedaj vedela, da je vse to z »luteranskimi« v zvezi, in prešinilo jo je pri tem kakor neko tiho, skrivno veselje.

»To je zavoljo ›luteranke!« dejala je pri sebi, ko je šla po stopnicah iskat vode. Zato je pa doli v veži molčala o tem, da je France ranjen.

»Ali ga ne bo dol?« vprašala je mlajša hči.

»Pravi, da je bolan in ne bo jedel!« reče mati.

Tudi drugega dne ga še ni bilo dol, a vročina mu je odlegla; ponehovala je telesna boleost, a želja po maščevanju rastla mu je od ure do ure. Gotov je hotel biti o tem, kdo ga je udaril, in plačati mu je hotel to ali pa sam poginiti. Tako strasten je postajal ta čut v njem, da se slikar Olge in svoje brezupne ljubezni skoro spominjal ni.

Tretjega dne stopal je počasi po stopnicah dol in srečal v veži mater; bila je sama.

»Kam pa hočeš? Slab si še; kar pred hišo sedi!« deje ona ter gleda skrbljivo za njim.

»V grad pojdem!« reče slikar kratko.

»Kaj boš tam? Žive duše ni gori; včeraj so se vsi odpeljali na Nemško; samo stari Jaka je v gradu.«

France postane en trenutek, kakor bi okamenel, a potem se obrne in gre zopet gor v sobico.

Tam je padel na stol ter podprl glavo z obema rokama: vedel ni, kaj bi mislil, kaj bi počel; strast njegova bila je tako silovita, on sam pa tako slab, tako onemogel!

Seveda – slutiti ni mogel, da že ima maščevalca, bridkega in gotovega!

VIII

Trdna med nama vzdiguje se stena
'z brezna globoc'ga do strmih nebes;
vendar ne vzdrža želj skrivnih plamena,
da bi ne mogel on švigniti čez.

Prešeren

Bilo je skoro tri leta pozneje. Krasna pomlad, kakor je mogoča le pod južnim nebom, smehljala se je nad starim Rimom. Po obljudenih cestah in prostorih videti je bilo mnogo tujcev iz severnih krajev in ločiti je bilo lahko vsakega, kakor je to povsod, od domačinov.

Tudi slikarska in kiparska razstava bila je že nekaj tednov odprta in dobro obiskovana. Udeležilo se je iste letos mnogo umetnikov, zlasti mnogo novih imen kazal je zapisnik.

Umetnikom prijazen plemenitaš prepustil je razstavi svojo palačo ob Corsu in v njenih visokih sobanah videti je bilo dan za dnevom več domačega in tujega odličnega občinstva, ki je s kritičnim očesom sodilo razstavljenе kipe in slike.

Bilo je nekega gorkega dopoldne, ko je vstopil, eleganten par, gospod in gospa, očitno tujca, v razstavne prostore. On

visokoraščen, bledega, rumenkastega obraza in že sivih las, ona srednje postave, mlada in lepa. Melanholična poteza preko na lahko stisnjenih usten delala je mlado, morda komaj dvajsetletno ženo – kajti to je bilo videti na prvi pogled – še bolj zanimivo.

In še nekaj drugega je opozarjalo nanjo. Šla sta tako čudno, tako mrzlo drug poleg drugega, in akoravno jo je vodil on, bilo je vendar, kakor bi se ga ona niti ne dotikala. Tudi govorila nista.

Šla sta po sobanah, on malomarno gledaje sedaj to sedaj ono sliko, časi pa malo dalje mudeč se pred eno ali drugo.

Tudi ona je pozorno ogledovala umotvore; a oko njeno je hitele skoro vedno le bolj po ljudeh okoli, po občinstvu, med katerim se je sukalo tudi mnogo umetnikov. Oster opazovalec bi bil sodil, da mlada dama nekoga išče.

Pa sedaj je zrla zopet po podobah in v tem trenutku obviselo ji je oko na majhni, skoro neznatni sliki. Stopila je za pol koraka bliže, a v tem se je stresnila, tako da se je obrnil njen soprog, ki je ogledoval veliko Venero, k njej ter vprašal:

»Kaj ti je, Olga?«

»O, nič, nič; vroče, tako zaduhlo je tukaj!«

»Pa pojdiva ven!« reče on ter se obrne k vratom.

Ona se ozre še en pot naglo po podobi, katera jo je bila tako vznemirila, ter ponovi v mislih številko, ki je bila prilepljena pod sliko.

Gospod vsega tega ni bil zapazil. Zunaj je stopila na veliko senčno altano ter ukazala mimogredočemu slugi prinesiti kozarec vode. Soprog njen vrnil se je v razstavo v kiparski oddelek.

Hlastno je izpila Olga, sedaj pl. Bergova – kajti ona je bila – kozarec in potem velela slugi prinesiti razstavnici zapisnik.

S tresočo roko prebirala je liste in, glej, tu je stala številka: 235, številka one slike, in poleg nje ime slikarjevo: Francesco Kosan.

»Oh, kako dobro sem vedela,« šepnila je Olga sama pri sebi, »to je moja podoba, ista, katero je tedaj doma slikal!«

Vrnila je slugi knjigo in stisnila mu cekin v roke.

»Preskrbite mi takoj adresu in stanovanje tega slikarja!« reče, kazaje na številko 235.

Ni trajalo dolgo, vrnil se je sluga iz razstavne pisarne z majhnim lističem in tu je stalo: Via di Porta Maggiore, casa Carminati. »Torej vendar enkrat!« vzdihnila je mlada žena ter zamišljeno, a z gorečim očesom zrla iznad altane.

Sama ni znala, doklej je slonela tam, ko jo zbudi iz njenih sanj glas soprogov.

»Ali greva domov?« vpraša isti, stoječ za njo.

»Da, da!« reče hlastno ona, ter ne ozrši se vanj, položi svojo roko v njegovo njej ponujeno.

Odšla sta molče, kakor sta bila prišla.

Stanovala sta v hotelu na spodnjem koncu Corsa in tamkaj tudi obedovala. Berg je bil tu malo bolj živahen, in izpivši nekaj kozarcev pikrega sardinca, govoril je o domu, o Olginem očetu, doklej bode trajalo še potovanje in o enakih predmetih. Olga mu je malo odgovarjala, zrla je največ skozi visoko okno, ob katerem sta sedela, ven v živahno gibanje po širokem Corsu.

Kje so bile njene misli? Daleč, daleč od tu in zopet tako blizu! Tamkaj v zelenem podnožju gorenjskih planin stal je beli potoški grad in nad njim temno zaraščen holm; vrhu njega nad strmim robom pa ona košata bukev, ki je zakrivala nekdanji prvi njen poljub, prvi poljub gorke, prve ljubezni; in kakor tedaj mlademu dekletu, tako so vzkipele prsi sedaj mladi ženi ob spominu na oni trenutek. Sonce, jasno sonce ni moglo predreti tedaj k njima v večerno senco, ko jo je bil objel oni mladi mož; in v vso njeno ljubezen, v življenje njeno od onega trenutka sem ni bil posijal jasen

žarek. In potem! Ona grozna dva večera doma! Pri očetu prvi in na vrtu drugi, ko se je bila zgrudila nezavedna poleg slikarja.

Na cesti, na Corsu kričal je prodajalec ter ponujal zgodnje sadje. Zveneli so ji ti glasovi na uho, a dozdevalo se ji je, da ji šumi le glas in klic po ušesih: Via di Porta Maggiore! Via di Porta Maggiore!

In kam so ji šinile zopet misli? Tja daleč v Nemce, na Saksonsko! Da, tri dolga leta prebila je tam v zakonu z možem, katerega je sovražila in zaničevala. Kakov je bil ta zakon! Soprog je hodil svojim potem, ona svojim; toda njegova pota bila so široka, njena ozka in trnova. Ljubeznivo nista govorila nikdar, in kadar je hotel biti ljubezniv, dozdevalo se je mladi ženi, da mu je le priležnica in da mu mora biti priležnica proti svoji volji. Oh, kako sramotno, kako bridko je bilo to! Otrok nista imela, a zvesta mu je bila – temu možu, katerega je zaničevala. In zakaj mu je bila zvesta? Ker je bila zvesta in vdana onemu, katerega je videla tedaj v krvi na tleh in o katerem vse leto do sedaj ni več besedice čula. O zvestoba! In sedaj se ji je zopet zdelo, da kriči Lah zunaj na cesti: »Via di Porta Maggiore! Via di Porta Maggiore!« In kako mehko, kako sladko ji je zvenel ta glas!

Pa on? Kakov je on? Je še tak ko nekdanj? Ali še misli nanjo?

Ozrla se je na uro na nasprotni steni; kazala je že skoro dve.

Berg je vstal in odšla sta v svoje zgornje sobe. Ona je vedela, da soprog popoldne ne ostaja doma; kam hodi, to je ni brigalo; ona se je vozila vtem mnogokrat sama po mestu. Storila je to samovoljno, kadar se ji je zljubilo, a naznanjala tega ni nikdar prej svojemu soprogu.

Danes pa je vendar postala še med vrati v svojo sobo ter obrnila se k Bergu, rekoč: »Jaz pojdem morda zopet v razstavo!«

»Dobro,« meni on; »zvečer se vidiva torej tukaj. Jaz pridem nocoj morda malo pozneje domov.«

Ko je pa zaprl vrata za seboj, postal je sredi sobe ter dejal polglasno: »Čudno, v razstavo! In čemu mi to pravi? Tako raztresena, razmišljena je danes!«

Pa druge misli so mu šinile v glavo. Zunaj pred mestom v vili Vanuzzi čakali so ga stari znanci, prijatelji, in opera in gledališče bila sta tudi zastopana. Jel se je opravljati, da pojde tja.

Ravnal je počasi, kajti shod njegov z znanci bil je odločen pozno na popoldne. Čul je vtem, da se je opravljala tudi Olga v sosednji sobi; vrata tja bila so zaprta. Trajalo je komaj dobre četrte ure, pa je odšla že soproga njegova, ne da bi se bila pri njem poslovila. Čeravno to med njima ni bila navada, osupnilo ga je vendar zopet; sam ni vedel zakaj, a nekaj mu je sililo v prsi in v glavo kakor ljubosumnje. Nasmehnil se je izprva po stari navadi ter zapalil si svojo kratko pipico. Opravljen je bil že, a mudilo se mu še ni ven. Hodil je večkrat k oknu ter gledal po Corsu; naenkrat pa gre k vratom sosednje sobe, in malo pomudivši se pred njimi, odpre jih ter vstopi v Olgino sobo. Ozrl se je okoli in šel nekolikokrat gor in dol od ogledala do mize sredi sobe, kjer je ležalo vse križem, kar koli more potrebovati dama za svojo toaleto. Malomarno je postal tu, ter kakor bi se sramoval, da stikuje po tuji sobi, obrnil se zopet k vratom. Kar ugleda na tleh pred seboj poleg naslanjača listič papirja. Mehanično, a ne radovedno se skloni ter ga pobere.

»Via di Porta Maggiore, casa Carminati,« bere polglasno.

Roka se mu je pri tem malo stresnila.

Stopil je naglo v svojo sobo nazaj in tu še enkrat prečital one besede.

»Kaj pomeni to? Znancev nima – in to, to je moška pisava!«

Pri tem potegne naglo uro, in pozvonivši slugi, reče odločno sam pri sebi: »Časa imam še dovolj; hočemo videti, kaj je s tem papirjem.«

Kmalu potem odšel je iz hotela ter krenil s slugo, ki mu je kazal pot, preko Corsa na južno stran mesta. Voza ni hotel.

IX

Da ist's vorbei! Was ist daran zu lesen?
Es ist so gut, als wär' es nicht gewesen,
und treibt sich doch im Kreis, als wenn es wäre.

Mephistopheles

Olga je bila skoro celo uro prej na oglu palače Colonna poklicala voznika. Na razstavo še mislila ni; le ena želja jo je navdajala in gnala ji kri v razburjeno lice: videti svojega nekdanjega ljubega; – a kaj nekdanjega! Edinega ljubega, ki ji je bil namenjen na tem svetu. Ukazala je vozniku tja, kjer je znala sedaj Kosanovo stanovanje.

Pot je bila dolga in voznik ni bil hiter. Mimo staroslavnihih palač po obljudenih ulicah drdral je voz in pozneje med krasnimi vrtovi, s katerih je nosila lahka sapa težko vonjavo ven na prašno cesto.

Mlada žena je dihala v sé to težko vonjavo, a gledala ni vstran; videla ni niti temnega zidovja niti svetlega, z brezbrojnim cvetjem okrašenega zelenja; le ta omamljajoči duh legel ji je na prsi.

»Casa Carminati,« dejal je voznik ter obstal pred veliko hišo, prostorni vili podobno.

Planila je kvišku kakor iz težkih sanj prebujena. Stopila je iz voza ter ukazala izvoščku, naj jo čaka. Potem je šla v hišo. Pri hišniku je povprašala za slikarja Kosana in on ji je pokazal visoko gor v tretje nadstropje. Stopala je počasi kvišku po strmih kamnitih stopnicah in čim više je prihajala, tem bolj težilo jo je nekaj v prsih.

»Je li prav tako?« vprašala se je naenkrat in postala je za trenutek vrhu drugih stopnic. A na mostovžu poleg nje odprla so se vrata in mlada žena ni imela časa premišljevati. Šla je dalje, više po stopnicah in sedaj je bila pri vratih v stanovanje Kosanovo.

Odprla jih je, ne da bi trkala, in tu je stala v nizki, pa vendar prostorni sobi. Po stenah so visele velike in majhne slike in risarije, po kotih stale so starinske posode in nekoliko polomljenih kipov, na stojalu pred oknom pa je visela pričeta slika. Pohištvo bilo je borno. Kot na desno od vrat pa je zakrivala visoka zavesa, ki je bila odprta proti oknu.

»Kdo je?« oglasil se nekdo od tam.

Mlado ženo je pretresel ta klic; tako slaboten je bil, tako hripav, pa ona ga je takoj spoznala. Omahujoča in s težko sapo stopila je bliže ter odgrnila zaveso. Pred njo na borni postelji ležal je opravljen, pa odet z debelo, tu in tam raztrgano odejo in z raznimi oblačili mlad mož, bledega, upadenega obraza s tisto čudno jetično rdečico na licu. To je bil France Kosan.

Dvignil se je napol kvišku ter kakor v čeznaturno prikazen zrl v gospo, ki se je bila zgrudila na koleni poleg postelje in obraz zakrila z rokama.

»Olga!« vzkliknil je hripavo in lice mu je še bolj zardelo.

»Da, jaz sem,« rekla je ona počasi; »ali se ne spominjaš, da sem ti obljubila, da pridem, da se morava videti še enkrat?«

Vstala je pri tem in on prijel jo je za obe roki ter krčevito stisnil jih na svoje prsi. Odgovoriti ni mogel; težak kašelj ga je posilil.

»Olga, Olga!« vzdihnil je čez nekoliko trenutkov in izpustil njeni roki. Pal je nazaj na vzglavje in z obema rokama prijel se za čelo.

Ona se je sklonila k njemu in bridke njene solze kapale so mu na obraz. Na lahko mu potegne roko s čela in ga poljubi tja. Tam čez levo stran čela vlekla se mu je široka rdeča proga – Bergov udarec.

Sedaj ga je ona prijela za roki.

»Prisegla sem, da ti bom povrnila, kar si moral trpeti zame, da te bom maščevala nad – onim! In sedaj sem prišla.«

Slikar se je ozrl v njo; umel ni njenih besed.

Ona pa je sedela poleg njega na postelji, na raztrgani, umazani odeji, in goreči svoj pogled upirala vanj; videla je samo njega, pa videla ni, da je ta mož zapisan smrti. Čudna strast se jo je polotila; strast, katero je bila skrivala in tešila tri dolga leta in kateri je dala sedaj dušek. Objela je divje slikarja in vroči svoji ustni pritisnila na njegovi.

»In oni – Berg? Kje je oni?« vpraša Kosan polglasno.

»On je tu! On je moj – mož!«

»Tvoj mož,« ponavlja s pikrim nasmehom bolnik; »dozdevalo se mi je to!«

»In če hočeš, pustim ga, tega človeka, katerega sovražim in zaničujem; če hočeš, ostanem pri tebi, France; ostanem tvoja, samo tvoja!«

Govorila je to kakor v deliriju.

Slikar se je vnovič bridko nasmehnil.

»Prepozno je!« dejal je skoro bolj sam zase.

»Ne, ne, ljubček moj! Vedi, jaz se lahko ločim od Berga; in potem ideva domov. Potoški grad je moja last; Berg mi ga je dal brezpogojno, ko ga je odkupil od očeta – –«

Žena je govorila to v svoji divji strasti, ne da bi bila kdaj o tem premišljevala; sedaj se ji je gnetlo vse to po možganih.

»Prepozno!« dejal je slikar; kaplja krvi prišla mu je na ustni.

Olgo je presunilo po vsem životu.

»Ozdravel boš! Ozdraveti moraš, France!« hitela je in podprla mu glavo.

»Danes bodo prišli po mene, da me poneso v bolnico,« dejal je čez nekoliko časa, ko mu je bil odlegel kašelj. »Tu polegam že dolgo, pa mi je vedno slabeje. Časi delam, pa mnogo ne morem!«

Vtem pa si je ona vzela stol in ga porinila k postelji; sedla je tja in roke njegove v svojih držeč pripovedovala mu je o svojem življenju, o očetu, o potovanju in kako ga je našla po sliki v razstavi. Bila je sedaj mirnejša; strast je bila minila, a nekov strah, neka skrb sevala ji je iz oči kakor materi, ki bedi pri bolnem otroku.

Pa tudi on je pripovedoval o svojem življenju, odkrito, brez barv in brez zastorov. In to življenje! Jasno včasih, mnogokrat pa podlo, vedno lahkomišelnost, v vsem pa izgubljeno!

Vtem pa sta ta dva človeka govorila še o oni uri, ki ju je bila prvokrat speljala skupaj, in dejala sta, kako lepo je bilo tedaj. In vendar je bila ona ura najnesrečnejša v življenju obeh, ker sta bila oba preslaba, da se nista ognila drug drugega.

Pa ko je pripovedoval slikar o svojih krivih potih, na katera je bil zašel zadnja leta, in o svojih lahkomišelnostih, poslušala ga je ta žena tako verno, tako zaupno, tako polna ljubezni, kakor da bi ji zatrjeval le svojo vdanost in zvestobo; in naslonila se je zopet k njemu.

Tako jima je hitel čas.

Kar vzdrami Olgo težak korak na stopnicah in v tem trenutku odpro se vrata.

Berg je stal pred njima, zasopljen in razburjen in rumen v lice ko vosek.

»Torej take razstave obiskujete, gospa!« reče porogljivo, pa s škripajočimi zobmi.

Olga ni bila niti iznenadejana, slikar pa je z divjim sovraštvom in z neko zasmehljivo škodoželjnostjo zrl vanj.

»Ah, vi ste me zalezovali,« odgovori mirno Olga; »dobro, da ste prišli; sedaj vam je žeti, kar ste sejali!«

Berg je stopil za korak bliže.

»Olga, jaz ti zapovedujem, pojdi domov!« deje nekoliko osu-pnjen zaradi mirnega vedenja svoje žene. Kosana je bil spoznal na prvi pogled.

»Še ne,« zavrne ona, »jaz imam plačati tvoj dolg; vedi – tvoj dolg! Ali se še spominjaš one noči pred našim gradom; in – ali se spominjaš, kako si me kupil? Da, da, kupil si me! Oh, dobro, da si prišel za menoj, povem ti tu lahko brez okolišev, da te zaničujem, vedi, v dnu srca zaničujem. In glej, tako plačujem, tako povraču-jem jaz tvoje krivde!«

Pri teh besedah, govornih v silni razburjenosti, sklonila se je k slikarju, objela ga strastno z obema rokama ter ga poljubila.

»Olga!« kriknil je divje Berg, a ganil se ni z mesta. Planil bi bil ko ris na onadva, pa nekaj nerazumnega držalo ga je na mestu.

»Tako! Sedaj smo menda pobotani!« reče mrzlo mlada žena ter, podavši z nasmehom svojo roko slikarju, zašepeče mu: »Na svidenje!«

Odšla je potem mirno, ne ozrši se v svojega soproga.

Le-ta je stal še vedno ko kamnit sredi sobe. Po odhodu žene svoje vzdramil se je kakor iz težkih sanj in stopil s stisnjenimi pestmi proti postelji. Slikar se ni ganil; ležal je z zaprtimi očmi tam in težka sapa, ki mu je dvigala prsi, in vroče, potno lice pričalo je o silni razburjenosti, ki se ga je bila lotila. A proga čez čelo je bila krvavo rdeča.

Berg je stopil pred posteljo, a pogled na bolnika ga je ustavil. Pomudil se je za trenutek in videti je bilo v početku, da bode skočil na slikarja in ga zadušil. Tako krčevito stiskale so se mu pesti. Pa hkrati se je obrnil in odšel nem in hitro iz sobe; on je menda bolje znal, kakšni so umirajoči, nego soproga njegova.

Drugo jutro oddal je sluga v hotelu gospe pl. Bergovi pismo njenega moža, v katerem ji ta poroča, da je odpotoval in da bode uravnal vse, kar je treba, da se izvrši ločitev njunega zakona. Nakazal ji je obenem potrebno vsoto za potovanje domov. Pismo je bilo pisano suho, mrzlo, brez vsake druge opazke, tako da je ženo zadelo nekaj kakor očitajoča vest. Rajša bi bila videla in čitala razburjeno, jezno pisanje. A vendar je vzdihnila lahko in veselo; kamen, ki jo je težil vsa ta leta, jel se je valiti z nje.

A drug kamen se je pokazal nad njo ter žugal, da pade nanjo sedaj pa sedaj! To je bila skrb za slikarja, za njegovo življenje. Vso noč je mislila nanj in sedaj je jela slutiti, kako nevarno je bolan. Dalje si ni upala misliti.

Popoldne se je odpeljala zopet tja; a hišnik ji je naznanil, da so mladega moža odnesli v bolnico. Tam pa so ji povedali, da je danes že prepozno obiskovati bolnike; dopoldne naj pride. In prišla je točno drugega dopoldne, pa tudi to je bilo prepozno. Sluga pri vratih povedal ji je kratko, da je slikar Kosan prejšnjo noč umrl.

***

In kaj vam hočem še pripovedovati? Pol leta pozneje bila je ločitev zakona pl. Bergovih dognana. On je živel na svojih posestvih v Nemcih, grad Potok bil je pa že prej last njegove ločene soproge. In ta je prišla domov. Vtem so bili tudi starega Wernerja pokopali, teta Mara bila je pa že zdavnaj pod zemljo. O bratu nadlajtnantu pa ni bilo ni duha ne sluha.

Na vasi, v Rodici so ljudje mnogo ugibali, zakaj hodi stara Kosanka tolikokrat gor v grad k mladi gospe, k »luteranki«, in pripovedovali so si čudne dogodbe o Kosanovem Francetu in o teh »lutrš-ljudeh«. Pa čez nekoliko let je tudi to minilo. Olga je prodala potoško posestvo z vsem, kar je bilo tu, in sled njen se je odslej izgubil.

Le tu nad menoj na steni visi še podoba njena, ona, katero je vzela mlada žena po smrti slikarjevi iz razstave. Kako čarovito hiti njeno oko mimo mene v daljavo! Ali hiti za izgubljeno srečo ali hiti za nedosežnim – –? Tako čudno me presune, ko zrem v njo!

Tako pač zremo, tako pač hitimo vsi za svojo nedosežno srečo!

